

Tarvitsevatko lääkärit *kehoa*?

Syksyllä 1948 ja tämän vuoden alussa oli eri lehdissä *keho*-sanaa koskevia kirjoituksia, sekä sen käytäntöönottoa puoltavia että vastustavia. Niinpä Uusi Suomi julkaisi marraskuun 23. p:nä 1948 prof. Osmo JÄRVEN lääkärin kannalta asiaa käsittelevän *kehoa* vastustavan kirjoituksen, johon prof. Uuno PESONEN kolme päivää myöhemmin vastasi. Vastineena tähän prof. Pesosen *kehon* tarpeellisuutta puoltavaan kirjoitukseen prof. Järvi kirjoittaa lääkärin ammattilehden Duodecimissä 3. numerossa 1949 mm. seuraavaa:

Vastineessaan prof. PESONEN esittää muutamia ylimalkaisia viittauksia lukuunottamatta ainoana varsinaisena tai ainakin tärkeimpänä *keho*-sanan käytäntöönottamisen perusteena ruumiissa kuollessa tapahtuvat rakenteelliset muutokset, jotka muka erikoisesti anatomian viime vuosikymmenien tutkimusten ansiosta olisi havaittu niin suuriksi, että käsitteiden muutos olisi paikallaan.---

Jos hyväksymme edelläolevan ajatuksen, että rakennemuutosten takia emme kuolleesta ruumiista voi käyttää enää samaa sanaa kuin elävästä, täytyy tämä

ex analogia soveltaa myös ruumiin erikokoisiin osiin, edellä esitetyn mukaisesti aina pienimpiä rakennehiukkasia myöten, joissa luonnollisesti nämä erottavat muutokset myös ovat olemassa, ts. olisi keksittävä uudet nimet myös kuolleelle silmälle, lihakselle, maksalle, luillekin jne.---

Kääntäen taas, jos kerran kaikki ruumiinosamme ja elimemme ovat samat niin kuolleella kuin elävällä, tottakai suorastaan matemaattisen yhtälön ehdottomuu-

della myös niiden summa, ruumis on olemassa niin elävällä kuin kuolleella.

Siten saammekin heittää kuolleen ja elävän välillä olevat rakenteelliset eroavaisuudet, jotka tietenkin ovat meille kaikille tutut, ilman muuta yli laidan etsiessämme perusteita keho-sanan käytölle — olivat ne sitten suuria tai pieniä. Päinvastoin juuri anatomisen rakenteen yhtäläisyys sekä järkkymättömyys, millä elävä ruumis muuttuu kuolleeksi, pakottaa meidät pitämään kiinni näiden yhtenäisestä nimityksestä.

Toiselta puolel on kyllä seikkoja, jotka puhuvat kuolleen ja elävän ruumiin eri käsitteiksi erottamisen puolesta ---. Paljon suuremmassa määrin kuin anatomiset eroavaisuudet on tällainen tietenkin ruumiin toiminnan täydellinen sammuminen kuoleman tapahtuessa. Lisäksi elävässä ruumiissamme tapahtuu joukko kemiallisia ja fysikaalisia ilmiöitä, jotka ovat aivan toisenlaiset kuin kuolleessa havaittavat ja jotka juuri ovat elämän perustana, kun sitävastoin ruumiin kemiallisessa kokoumuksessa kuten anatomisessakin rakenteessa muutokset kuoleman yhteydessä ovat verraten vähäiset. Lopuksi myös terveydenhoitomme kohdistuu yksinomaan elävään ruumiiseen. Edellämainitun kaltaisista seikoista puhuttaessa tuntuisi hyödyllistä, jos todella olisi käytettävissä vain elävää ruumista tarkoitettava käsite. Mutta paljon suuremmassa määrin kuin mainittuihin tieteellisiin ja käytännön tarpeisiin perustuu varmaankin halu erottaa elävä ruumis eri sanalla kuolleesta psykologisiin syihin. Kuoleman pelko luo varjonsa kuollutta ruumista tarkoittavan sanan tunnesisältöön, ja tuntuu jonkin verran vastenmieliseltä käyttää samaa sanaa joustavasta, elämäniloa uhkuvasta, liikehtivästä ruumiista. Tämän tunneseikan, josta moderninkin ihmisen näyttää olevan vaikea vapautua, tiliin on ilmeisesti pantava keho-sanana saama verraten suojele vastaanotto yleisön keskuudessa. Asialliset syyt, puoleen tai vastaan, siihen sensijaan tuskin ovat vaikuttaneet.

Näitä sinänsä ymmärrettäviä näkökohtia vastassa meillä on kuitenkin edellämainittu anatomisen ja välittömän syy-yhteyden vaatimus yhtenäisen nimityksen puolesta, ja käytännössä molempien tarpeiden tyydyttäminen, niin toivottavaa kuin se olisikin, on osoittautunut varsin hankalaksi. Lähinnä tulee mieleen ajatus, että yhtenäiskäsitteen rinnalla

käytettäisiin sekä elävästä että kuolleesta ruumiista omaa erikoisilmaisua (keho — kalmo), jolloin kaikki toiveet näyttäisivät tyydytetyiltä, ja tätä käytäntöä, keho-sanana päästyä yleistymään, suosittelinkin Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kielivaliokunnan työjaosto. Kieli rakastaa kuitenkin yksinkertaisuutta, ja käsittääkseni se tuskin olisi pysyvästi pakotettavissa tällaiseen kirjavuuteen. Siten samana pidettävä asia, kuten esim. käsi, olisi riippuen olosuhteista milloin kehon-, milloin kalmon-, milloin ruumiinosa. Missään tuntemisani, tosin harvoissa, kielissä ei olekaan tällaista käytäntöä.

Jos taas valitsemme elävälle ja kuolleelle eri ilmaukset, niin yhteiskäsitteen voimakas tarve jää tyydyttämättä, ja seurauksena on, että jompaakumpaa — säännöllisesti elävää — tarkoitettavaa nimitystä käytetään myös korvaamaan yhteiskäsitettä, jolloin kuitenkin ilmaisen eksaktisuus katoaa. Huolimatta epäloogillisuudestaan tällainen tilanne valitsee useissa kielissä — ilmeisesti lähinnä edellämainituista tunnearvoihin liittyvistä seikoista johtuen. Suomenkieli on tyytynyt vain yhteiskäsitteeseen jättäen erikoiskäsitteet attribuuteilla muodostettaviksi, mikä voi tuntua väliin hieman hankalalta, mutta ei selkeydessä jätä toivomisen varaa. Puolustuksekseni se voi ylpeillä kielen logiikkansa tahrattomuudella. Samanlainen käytäntö vallitsee myös ranskan-, italian- ja espanjankielessä. Nämä vanhat kulttuurikieliet jäävät siis jatkuvasti odottamaan lääketieteellisen sanastonsa uudistajaa.

Kysymys ei siis ole kielemme yksinkertaisesta rikastuttamisesta uudella sanalla, mikä olisi varsin viaton toimenpide, jota tuskin kukaan vastustaisi, vaan ehdotettuun muutokseen liittyy huomattava käsitteellinen problema. Jos nyt kuitenkin katsotaan, että on aika hylätä kielemme perinteellinen asu ajatuksellisen muukalaislainan tieltä, joka lisäksi edustaa huonompaa logiikkaa, voimme tehdä sen kahdella tavoin: hellävaraisesti, säilyttämällä ruumis-sanana yleiskäsitteenä sekä kuollutta että elävää merkitsevänä ja tuomalla sen rinnalle ikäänkuin osittain peittävästä synonyyminä ehdotetun kalmo-sanana erikoisesti kuollutta ruumista tarkoittamaan. Tällöin muutos kielessämme jää varsin vähäiseksi ja Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kielivaliokunnan työjaoston ruumis-sanana suhteen esittämät vaatimukset

tulevat tyydytetyiksi. Ruumis-sanana aikaisempi laava merkitys on myös omiaan lievittämään elävää ruumista tarkoittavan sanan yleiskäsitteenä käyttämiseen liittyvää epäjohdonmukaisuutta ja takaamaan sen säilymisen yleiskäsitteenä. Keho-sanana tuominen kielemme tarkoitamaan elävää ruumista taas aiheuttaa varmasti ruumis-sanana syrjäytymisen yleiskäsittemerkityksestä vain kuollutta

ilmaisemaan, ja siten se merkitsee huolestuttavaa ja tarpeetonta järkytystä kielessämme.

Täten on mielestäni syytä kehottaa lääkärikuntaa vielä kerran harkitsemaan, ennenkuin se omaksuu keho-sanana käyttöönsä tai tämän jo tehneet jatkavat sen levittämistä Terveystieteidenlehden, radion ym. välityksellä.